

Савченко А.В., завідувач кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор; *Кришевич О.В.*, професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОТИПРАВНИЙ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОФІЦІЙНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Сьогодні корупція, яка має глобальний характер для українського суспільства, фактично проникла в усі його сфери, у т.ч. у сферу спорту. Відтак наразі неабияку актуальність набула проблема «договорняків», нечесної спортивної гри, змагань, боїв тощо. Для запобігання корупційним проявам у відносинах, пов'язаних із сферою спорту, законодавець 3 листопада 2015 року ухвалив Закон України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» (№743-УІІ), який спрямований на запобігання впливу на результати офіційних спортивних змагань корупційних правопорушень та порушень, пов'язаних з корупцією (далі - корупційних правопорушень) у сфері спорту, визначає засади, особливості суб'єктів і заходів запобігання та виявлення зазначених порушень і усунення їх наслідків, а також відповідальність за них.

Серед багатьох особливостей зазначеного вище Закону України на особливу увагу, як уявляється, заслуговує той факт, що: по-перше, умисне вчинення корупційного правопорушення, спрямоване на некоректні зміни ходу офіційного спортивного змагання чи його результату, порушення заборони розміщувати ставки на спорт, а також невиконання вимог законодавства щодо запобігання цим порушенням тягне, поряд з адміністративною, цивільно-правовою та дисциплінарною відповідальністю винних осіб, також і кримінальну;

по-друге, Кримінальний кодекс України (далі - КК) визнає злочином протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань (ст. 369-3, розділ XVII Особливої частини КК).

У контексті проблемних питань кримінальної відповідальності за окреслений вище злочин і хотілося б подискутувати далі докладніше. Незважаючи на те, що ст. 369-3 у КК з'явилася нещодавно (наприкінці минулого року), законодавець на підставі Закону України від 18 лютого 2016 року вніс до цієї статті зміни, вилучивши положення про спеціальну конфіскацію у всіх її трьох частинах. Поряд з цим в юридичній літературі з'явилися і перші коментарі до цієї статті. Наприклад, К.П. Задоя виділяє низку вагомих проблем щодо кримінальної відповідальності за злочин, передбачений аналізованою статтею, зокрема: а) назва ст. 369-3 КК є неточною, оскільки не охоплює тип поведінки, криміналізований у ч. 3 цієї статті; б) іманентною ознакою впливу на результати офіційних спортивних змагань є мета одержання неправомірної вигоди, проте у тексті ч. 1 ст. 369-3 КК вона сформульована законодавцем як «зовнішня» щодо впливу; в) за ч. 1 ст. 369-3 КК відповідальність настає тільки за вчинення офіційних спортивних змагань, які мають бути передбачені Єдиним календарним планом фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів України, що видається неоднозначним, оскільки такий план, наприклад, не передбачає змагання Ліги чемпіонів, Ліги Європи УЄФА, чемпіонати по футболу між командами першої та другої ліг тощо; г) доволі проблемним виглядає зміст такого способу вчинення впливу на результати спортивних змагань, як підбурювання; д) невідомо що слід розуміти під «неправомірною вигодою» у цій статті, оскільки, приміром, примітка до ст. 364-1 КК, де дається визначення такої вигоди для багатьох статей розділу XVII Особливої частини КК, не згадує про ст. 369-3; е) недолуго вирішені питання про суб'єкт злочину в ст. 369-3 КК; ж) заслугоує на критику вказівка на таку кваліфікуючу ознаку цього злочину, як вчинення протиправних дій щодо офіційних спортивних змагань неповнолітніх; з) зміст об'єктивної сторони адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 172-9-1 КУпАП та злочину, передбаченого ч. 3 ст. 369-3 КК, викладений за допомогою відмінних формулювань.

Однак, перелік наведених вище проблемних питань щодо кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 369-3

КК, можна було б продовжити. На наш погляд, слід зупинитися на наступних проблемних питаннях.

Насамперед сама побудова ст. 369-3 КК є досить складною для правозастосування. Так, вчинити злочин, передбачений ч. 3 ст. 369-3 КК, необхідно порушуючи заборону розміщення ставок на спорт, вчиняючи відповідні маніпуляції та одночасно одержуючи в результаті цього неправомірну вигоду у відповідному розмірі. До того ж, уявляється, що протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань (частини 1 і 2 ст. 369-3 КК) - це багатооб'єктний злочин. Якщо його основним безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, що забезпечують правильну (належну) діяльність з приводу формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, тобто діяльність у сфері спорту в частині непідкупності службових та інших осіб, фінансування їх виключно у порядку, встановленому законодавством, то додатковим факультативним - нормальний розвиток неповнолітніх.

Спірним є те, що саме необхідно вважати предметом цього злочину. Однозначно, що ним є неправомірна вигода. Але яке її співвідношення зі ставкою, про яку, наприклад, йдеться у ч. 3 ст. 369-3 КК? До речі, виділяючи у ч. 3 аналізованої статті окремий склад злочину, законодавець пов'язує кримінальну відповідальність з одержанням неправомірної вигоди виключно у розмірі, що перевищує двадцять мінімальних заробітних плат, проте далі цього не йде та не передбачає подальшу диференціацію такої відповідальності, наприклад, не поєднуючи її з одержанням такої вигоди у значному, великому та особливо великому розмірах (хіба у когось є сумніви в тому, що у випадку спортивної корупції може йтися про колосальні гроші навіть у межах однієї протиправної дії?).

Далі. Абсолютно різним, залежно від форми вчинення суспільно небезпечного діяння, є момент вчинення цього злочину у ч. 1 ст. 369-3 КК. Наприклад, якщо йдеться про «вступ у змову», то у такому випадку склад аналізованого злочину є усіченим, тобто закінченим з моменту підготовчих дій, зважаючи на конструкцію готування у ст. 14 КК. У такому разі не вимагається, щоб були вчинені які-небудь інші дії, зокрема безпосереднє одержання внаслідок таких діянь неправомірної вигоди для себе чи третьої особи.

Не зовсім коректно викладена й примітка до ст. 369-3 КК, де йдеться про «суб'єкта правопорушення в цій статті», замість «суб'єкта **кримінального** правопорушення в цій статті». Не врахував законодавець у переліку кваліфікуючих ознак аналізованого злочину і такі типові з них, як «вимагання неправомірної вигоди», «попередня змова групи осіб», «організована група», тощо.

Загалом варто підсумувати, що застосування на практиці ст. 369-3 КК може мати неабиякі складнощі. Не виключаємо, що «зацікавлені» особи можуть використовувати положення цієї статті у своїх власних справах, безпідставно звинувачуючи інших у протиправному впливі на результати офіційних спортивних змагань, навіть коли ніякого кримінального правопорушення не відбулося. В іншому випадку можливо, що ця норма може потрапити до розряду «мертвих» через складні процедури доведення вини суб'єкта злочину. Припускаємо, що незабаром аналізована норма може бути піддана окремим коригуванням з боку законодавця.